

Засади антикорупційної політики в Україні

Міжнародні стандарти у сфері запобігання і протидії корупції Ефективна боротьба проти корупції в Україні потребує належного законодавчого забезпечення, формування дієвої системи державних органів, забезпечення належного координування формування та реалізації антикорупційної політики, превентивних заходів запобігання корупції. Розбудова такої інституційної системи повинна відповідати міжнародним стандартам і передовій світовій практиці. Україна приєдналася до міжнародного антикорупційного руху, ратифікувавши низку міжнародно-правових документів і розробивши на їхній основі національне антикорупційне законодавство. Громадянське суспільство визнало антикорупційну реформу найбільш нагальною в нашій державі, спрямовану на узгодження антикорупційного законодавства з міжнародними, зокрема європейськими стандартами. Початком розвитку міжнародно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією можна вважати прийняття 15 грудня 1975 року резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX). Вказаний документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі. Визначені резолюцією завдання уточнено та деталізовано в різних документах, прийнятих у рамках ООН. Зокрема: - резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року (A/RES/51/59); - Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» (1996 р.); - Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.); - Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.) містить рекомендації, дотримання яких державними посадовими особами необхідне для належного виконання ними службових обов'язків. Зазначені документи мають рекомендаційний характер, однак вони відіграли ключову роль у підготовці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти запобігання та протидії корупції. Нині Україна є учасницею низки міжнародних договорів і конвенцій, що мають обов'язковий характер. На сьогодні головним документом світового масштабу у цій сфері є Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року, яка встановила теоретичні основи для адаптації національного законодавства та визначила фундаментальні засади антикорупційної політики державучасниць цього міжнародного договору. Положеннями статті 5 Конвенції передбачено низку базових заходів для Держав-учасниць, спрямованих на запобігання корупції. Так, відповідно до Конвенції кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності. Кожна Держава-учасниця прагне встановлювати й заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції, та прагне періодично проводити оцінку відповідні правові інструменти й адміністративні заходи з метою визначення їхньої адекватності з погляду

запобігання корупції та боротьби з нею. Окрім того, норми цієї Конвенції передбачають створення спеціального органу (органів), діяльність якого спрямовано на запобігання і протидію корупції, активну участь громадськості у сфері запобігання корупції, створення кодексів поведінки службовців, зміцнення незалежності судової влади, закріплення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення та окреслення корупційних злочинів, встановлення відповідальності юридичних осіб. У свою чергу найбільш важливими кроками Ради Європи у боротьбі з корупцією слід вважати розробку сучасних антикорупційних стандартів, європейських антикорупційних конвенцій та створення спеціалізованого контрольного органу за дотриманням антикорупційних стандартів у державах-членах Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO). Це, зокрема, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією та Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією – ключовий міжнародноправовий документ Ради Європи, що визначає обов'язкові для країн-членів підстави криміналізації корупційних дій, перелік їх, види та обсяги міжнародної правової допомоги, а також заходи з міжнародного контролю. Мета Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією – запровадження ефективних засобів «правового захисту осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, для надання таким особам можливості захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду». Важливим досягненням Ради Європи у боротьбі з корупцією є створення антикорупційної організації, до повноважень якої належить контроль за дотриманням усіх антикорупційних конвенцій Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO). Основна мета GRECO – оцінка рівня корупції в державах-членах організації, виявлення недоліків у національних механізмах боротьби з корупцією, підтримка в проведенні необхідних законодавчих та інституційних реформ у цій сфері, здійснення контролю за виконанням угод і правових документів, прийнятих Радою Європи відповідно до програми дій проти корупції. Процедура оцінювання GRECO включає збирання інформації через запитальники, візити груп експертів GRECO до країни оцінювання для збирання додаткової інформації через зустрічі з високопосадовцями, представниками організацій, включаючи неурядові, установ, що відіграють ключову роль у країні оцінювання, та написання оцінного звіту. Приєднавшись до GRECO, Україна зобов'язалася брати участь у процесі взаємної оцінки у рамках Групи, і на сьогодні історія відносин України та GRECO складається вже з кількох результативних етапів співпраці. У травні 2009 року на пленарному засіданні GRECO було затверджено звіт щодо виконання Україною антикорупційних рекомендацій цієї міжнародної організації, якому передували оцінний візит і відповідні консультації експертів GRECO з представниками органів державної влади. Ці рекомендації надано Україні за результатами Першого та Другого раундів оцінки. Їх було присвячено діяльності спеціалізованих органів, які займаються запобіганням корупції, питанням імунітету посадових осіб щодо кримінального переслідування, а також питанням виявлення, вилучення та конфіскації доходів та іншого майна, отриманих внаслідок корупції, запобігання корупції в системі державного управління, відповідальності юридичних осіб за корупційні

злочини. У рамках Третього раунду оцінювання України у квітні 2011 року відбувся візит експертів GRECO до України, під час якого вивчено ситуацію щодо імплементації в українське законодавство положень Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Додаткового протоколу до неї, а також висловлено низку суттєвих зауважень щодо вітчизняного кримінального законодавства, яке встановлює відповідальність за вчинення корупційних діянь. Аналогічний механізм взаємної оцінки використовують для контролю за дотриманням та імплементацією положень Конвенції ООН проти корупції. Україна у сфері запобігання та протидії корупції тісно співпрацює з Організацією економічного та соціального розвитку (ОЕСР) – міжнародна організація, членами якої на сьогодні є 34 країни. За впливом ОЕСР належить до трійки провідних світових економічних установ, поряд з Міжнародним валютним фондом і Світовим банком. Співробітництво між Україною та ОЕСР започатковано 1997 року підписанням Кабінетом Міністрів України та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів і пільг, які надає ОЕСР на території України. Угоду ратифіковано Верховною Радою України у липні 1999 року (Закон України від 07 липня 1999 року № 850-XIV). У рамках ОЕСР створено Антикорупційну мережу для країн Східної Європи і Центральної Азії, яка є однією із зовнішніх програм ОЕСР і націлена на просування високих стандартів боротьби з корупцією в країнах, які не є членами ОЕСР, за допомогою обміну досвідом, взаємного навчання та вироблення передової практики. Для досягнення вказаної мети Мережа організовує ряд заходів, включаючи Загальні збори та семінари експертів, проведення досліджень і підготовку аналітичних звітів, а також субрегіональні ініціативи. У рамках роботи ОЕСР 2003 року представники урядових делегацій Азербайджану, Вірменії, Грузії, Російської Федерації, Таджикистану та України схвалили Стамбульський план дій боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії ОЕСР. Основні принципи Стамбульського плану дій – розвиток ефективної і прозорої системи державної служби, посилення боротьби з хабарництвом і забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі громадськості у реформах. Реалізація Стамбульського плану дій передбачає огляди національного законодавства та інститутів для боротьби з корупцією і поточний моніторинг виконання рекомендацій, що стосуються реалізації положень Конвенції ООН проти корупції та інших міжнародних стандартів, прописаних в інструментах ОЕСР і Ради Європи. Результати обговорюють на регіональних зустрічах і публікують у відповідних доповідях. Процедура оцінювання в рамках Стамбульського плану дій включає в себе збирання інформації через опитувальник, візити груп експертів до країни оцінювання з метою збирання додаткової інформації через зустрічі з високопосадовцями, представниками організацій, установ, що відіграють ключову роль у країні оцінювання, та написання оцінного звіту. Зокрема проведено три повних цикли оглядів: перший у 2004–2007 роках, другий у 2008–2012 роках і третій у 2013–2015 роках. Стамбульський план дій не містить власних антикорупційних стандартів, однак слугує ефективною основою для комплексної і цілеспрямованої реалізації наявних конвенцій, інших міжнародних стандартів і передової практики. На виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань та у зв'язку з необхідністю приведення положень національного законодавства до

міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії корупції прийнято низку надзвичайно важливих законів у цій сфері, зокрема: - щодо криміналізації всіх проявів корупційних діянь 2013 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність зі стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією»; - щодо запровадження дієвого механізму конфіскації майна та доходів, отриманих від корупційних діянь 2013 року, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України»; - щодо встановлення відповідальності юридичних осіб за злочини 2013 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб»

- щодо створення ефективної антикорупційної спеціалізації в правоохоронній системі шляхом створення законом автономного спеціалізованого органу з антикорупційних розслідувань 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»; - щодо комплексного реформування системи запобігання корупції відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання корупції» [28]. Цей Закон став інструментом імплементації в національне законодавство положень статті 6 Конвенції ООН проти корупції щодо забезпечення створення та функціонування органу з питань антикорупційної політики. Крім того, з урахуванням міжнародних стандартів основними складовими превентивної антикорупційної системи згідно із Законом є: - правила формування та реалізації антикорупційної політики; - антикорупційні обмеження (щодо використання службового становища, одержання подарунків, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, спільної роботи близьких осіб після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування); - запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (види конфлікту інтересів, шляхи врегулювання); - спеціальні антикорупційні інструменти (антикорупційна експертиза, спеціальна антикорупційна перевірка, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, вимоги щодо прозорості та доступу до інформації); - захист викривачів (захист осіб, які повідомляють про факти корупції від незаконного звільнення, переведення, зміни суттєвих умов трудового договору); - відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення (кримінальна за безпосередньо корупцію (зловживання повноваженнями, незаконне збагачення тощо), адміністративна (за пов'язані з корупцією правопорушення (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, щодо одержання дарунка (пожертви), вимог фінансового контролю тощо), дисциплінарна та цивільно-правова (за обидва види порушень); - усунення наслідків корупційних правопорушень (скасування актів, визнання нікчемними правочинів,

відшкодування збитків у судовому порядку); - міжнародне співробітництво. Таким чином, в умовах реформування системи запобігання корупції Україна нині сформувала законодавчу базу, яка загалом відповідає міжнародним стандартам, вироблених у міжнародних договорах, і практиці багатьох закордонних держав.

Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації Законом України «Про запобігання корупції» визначено положення щодо формування та реалізації антикорупційної політики. Серед іншого закріплено правило про затвердження Верховною Радою України ключового документа у сфері антикорупційної політики – Антикорупційної стратегії. Передбачено також запровадження проведення щорічних парламентських слухань щодо ситуації з корупцією в державі, схвалення Урядом і Верховною Радою України національної доповіді щодо реалізації антикорупційної політики. Варто зазначити, що прийняття Антикорупційної стратегії – один із пріоритетів держави для створення дієвої системи запобігання корупції, визначення основних напрямів її діяльності на довгострокову перспективу, розроблення комплексних заходів для протидії цьому негативному явищу, а також виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків. Антикорупційну стратегію розробляє Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) на основі аналізу ситуації щодо корупції. В подальшому Національне агентство забезпечує моніторинг, координацію та оцінку ефективності її виконання [28]. Антикорупційна стратегія є рамковим стратегічним документом, що містить чітку програму дій, спрямованих на зниження рівня корупції, а також визначає принципи, мету, завдання, пріоритети, механізми та очікувані результати реалізації державної антикорупційної політики в Україні. Правовою основою розробки та реалізації Антикорупційної стратегії є Конституція України, Закон України «Про запобігання корупції», інші закони України та міжнародні конвенції, ратифіковані Україною, що визначають засади антикорупційної політики держави. Оцінку стану виконання Антикорупційної стратегії здійснюють на підставі щорічного звіту стану виконання Антикорупційної стратегії. Звіт про стан 14 виконання Антикорупційної стратегії включають до національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, проект якої подає Національне агентство до Кабінету Міністрів України не пізніше 1 квітня. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики – це основний документ аналізу політики, який узагальнює всі дані щодо корупції в державі та надає рекомендації щодо розвитку антикорупційної політики України. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті Верховної Ради України. У національній доповіді мають відобразитися такі відомості: 1) статистичні дані про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; 2) узагальнені результати антикорупційної експертизи нормативно-правових актів і проектів нормативно-правових актів; 3) інформація про результати виконання органами державної влади заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва; 4) узагальнений аналіз ситуації щодо корупції; 5) звіт про стан виконання

Антикорупційної стратегії; 6) висновки та рекомендації. Вперше в Україні Антикорупційну стратегію затверджено Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», де відображено практичну імплементацію положень нового антикорупційного законодавства та визначено основні напрями, засади реалізації державної антикорупційної політики до 2018 року та план дій з його виконання. Так, вказана Антикорупційна стратегія спрямована на вирішення проблемних питань за такими основними напрямками: формування та реалізація державної антикорупційної політики; запобігання корупції; покарання за корупцію та формування негативного ставлення до корупції [27]. Кожен з цих напрямів окреслює проблеми у вказаній сфері, а також визначає напрями та окреслює в загальних рисах заходи, яких потрібно вжити для їх вирішення. Конкретні заходи щодо виконання визначених Антикорупційною стратегією завдань реалізуються шляхом прийняття та виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України (ст. 18 Закону України «Про запобігання корупції»). Державна програма підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків і рекомендацій парламентських слухань щодо національного звіту про стан справ з корупцією. На сьогодні комплекс таких заходів визначений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265, якою затверджена «Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні 15 (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» (далі – Програма). Основною метою цього документа є створення ефективної загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції на основі нових засад формування та реалізації антикорупційної політики. Реалізація вказаної Програми повинна: - забезпечити формування та реалізацію державної антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинники, які її обумовлюють, впровадити ефективний моніторинг і координацію реалізації антикорупційної політики незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства; - зменшити вплив корупціогенних ризиків на діяльність органів законодавчої влади, посилити громадський контроль за їхньою діяльністю; - створити ефективні механізми запобігання корупції, конфлікту інтересів, порушенню етичних стандартів поведінки та забезпечити контроль за дотриманням правил щодо доброчесності особами; - посилити ефективність діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення, забезпечити ефективну роботу Національного антикорупційного бюро України; - сприяти усуненню корупційних передумов ведення бізнесу, сформувати нетолерантне ставлення бізнесу до корупції; - розширити можливості для доступу до суспільно важливої інформації; - сформувати в суспільстві ідеї нетерпимості до корупції, підвищити рівень довіри населення до влади; - забезпечити виконання рекомендацій міжнародних антикорупційних моніторингових механізмів, зокрема у рамках моніторингового механізму Конвенції ООН проти корупції, Групи держав проти корупції (GRECO), Антикорупційної мережі Організації економічної співпраці та розвитку для Східної Європи та Центральної Азії, імплементацію критеріїв у рамках виконання Плану дій з лібералізації візового

режиму з Європейським Союзом та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами [36].

Механізми запобігання і протидії корупції та коло осіб, на яких вони поширюються

Механізми правового регулювання запобігання та протидії корупції – це сукупність юридичних засобів (засобів впливу), за допомогою яких забезпечують реалізацію антикорупційної політики держави. Законодавством України у сфері запобігання корупції встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями, обов'язками та вимогами до поведінки суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції». Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів, які запобігають вчиненню корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог зазначеного Закону. Статтею 3 зазначеного Закону передбачено вичерпний перелік осіб, що визнаються суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону. Вказані суб'єкти поділено на три великі групи: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, яких для цілей цього Закону прирівнюють до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією. Відмінність цих груп полягає у різному обсязі обов'язків, обмежень і вимог, насамперед щодо етичної поведінки, покладених на них Законом. Так, на першу групу поширюється переважна більшість обов'язків, обмежень і вимог. На другу групу поширюються окремі види обов'язків, обмежень і вимог. Для прикладу. Обов'язки: запобігати одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, запобігати та врегулювати конфлікт інтересів, запобігати конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи 19 корпоративних прав, подавати декларації (на посадових осіб юридичних осіб публічного права). Обмеження: щодо використання службових повноважень чи свого становища, щодо одержання подарунків, доступу до інформації. Вимоги до правил етичної поведінки, зокрема в частині: додержання вимог закону та етичних норм поведінки, політичної нейтральності, неупередженості, компетентності та ефективності, нерозголошення інформації, утримання від виконання незаконних рішень чи доручень (на посадових осіб юридичних осіб публічного права). Своєю чергою до третьої групи застосовують лише окремі обмеження, наприклад щодо використання службових повноважень чи свого становища. Положеннями Закону України «Про запобігання корупції» передбачено такі механізми запобігання та протидії корупції: 1) обмеження для суб'єктів, на яких поширюється його дія (щодо використання службових повноважень чи свого становища, щодо одержання подарунків, щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого

самоврядування, обмеження щодо спільної роботи близьких осіб); 2) зобов'язання щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Так, Закон виділяє заходи зовнішнього (керівником) та самостійного (працівником) врегулювання конфлікту інтересів. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів може здійснюватися шляхом: усуненням особи від виконання завдання, вчиненням дій, прийняттям рішення чи участі в його прийнятті; обмеженням доступу особи до інформації; переглядом обсягу службових повноважень особи; застосуванням зовнішнього контролю; переведенням або звільненням особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів. У свою чергу самостійне врегулювання конфлікту інтересів не обмежується конкретним переліком способів, головне, щоб працівник у законний спосіб позбувся приватного інтересу, який зумовлює конфлікт інтересів.

Окремо варто пам'ятати, що у статті 35 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових чи представницьких повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог; 4) процедури фінансового контролю (подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та проведення їх перевірки Національним агентством); 5) державний захист викривачів – осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції та повідомляють про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Закон передбачає, що особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави. За наявності загрози їх або їхніх близьких родичів життю, житлу, здоров'ю та майну, у зв'язку зі здійсненим повідомленням про порушення вимог цього Закону, правоохоронні органи можуть застосувати до них правові, організаційно-технічні та інші, спрямовані на захист від протиправних посягань, заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»; 6) відповідальність за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень (кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність). У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовують заходи кримінально-правового характеру; 7) інші механізми запобігання і протидії корупції, а саме: - заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Відповідно до статті 54 Закону України «Про запобігання корупції» державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування забороняється одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошові кошти або інше майно, нематеріальні активи, майнові переваги, пільги чи послуги, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких

надала Верховна Рада України. Серед іншого такими випадками є подарунки, одержані особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (частина 3 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції»). Незаконне одержання від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошових коштів або іншого майна, нематеріальних активів, майнових переваг, пільг чи послуг за наявності підстав призводить до відповідальності відповідних посадових осіб державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування договорами, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України; - проведення антикорупційної експертизи з метою виявлення в чинних нормативно-правових актах і проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, та розроблення рекомендацій по їх усуненню. Законом України «Про запобігання корупції» встановлено такі види антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів: 1) обов'язкова, яку здійснює: 21 - розробник нормативно-правового акта (пояснювальна записка); - Міністерство юстиції України (висновок правової/антикорупційної експертизи); - Комітет Верховної Ради України (висновок Комітету Верховної Ради України). Міністерство юстиції України проводить обов'язкову антикорупційну експертизу всіх проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Кабінету Міністрів України. Антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, здійснює комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією; 2) ініціативна, яку здійснює: - Національне агентство з питань запобігання корупції (висновок Національного агентства); - громадськість (за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб надаються пропозиції/рекомендації). Національне агентство може проводити за власною ініціативою у встановленому ним порядку антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України. Громадську раду при Національному агентстві залучають до проведення ним антикорупційної експертизи. Національне агентство також здійснює періодичний перегляд законодавства на наявність у ньому корупціогенних норм і надає Міністерству юстиції України пропозиції щодо включення їх до плану проведення антикорупційної експертизи, передбаченого частиною четвертою цієї статті. До проведення такого моніторингу Національне агентство може залучати громадські об'єднання, наукові установи, у тому числі на умовах державного замовлення на підставі відкритого конкурсу. У свою чергу суб'єкт видання (прийняття) відповідного акта в обов'язковому порядку має розглянути результати антикорупційної експертизи, у тому числі громадської; - проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, що передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з

підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджує Національне агентство, на підставі вимог статті 56 Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі щодо відомостей, поданих особисто. Метою здійснення спеціальної перевірки щодо зазначених осіб – підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, та запобігання прийняттю на службу осіб, у 22 яких у разі призначення виникатиме конфлікт інтересів. Зазначений механізм дає змогу керівнику державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування отримати всебічну інформацію про кандидата на зайняття посади та прийняти об'єктивне рішення про його призначення або відмовити у призначенні. Організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника (заступника керівника) державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування або їхнього апарату, на зайняття посади в якому претендує особа. Відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції» спеціальній перевірці підлягають відомості про особу, зокрема щодо: - наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, у тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення; - факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення; - достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; - наявності в особі корпоративних прав; - стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання; - відношення особи до військового обов'язку; - наявності в особі допуску до державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади; - поширення на особу заборони обіймати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону України «Про очищення влади». Процедуру проведення спеціальної перевірки врегульовано нормами статті 57 Закону України «Про запобігання корупції», а також Порядком проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 171. Особливості організації проведення спеціальної перевірки щодо кандидатів на посаду судді визначено Законом України «Про судоустрій і статус суддів»; - ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (відомості про фізичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення). На цей час Національне агентство з питань запобігання корупції 23 здійснює заходи щодо початку ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Наразі ж в Україні функціонує Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення (далі – Реєстр), держателем якого є Міністерство юстиції

України (пункт 3 постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 171). Відповідно до Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 11 січня 2012 року №39/5, метою створення і функціонування такого Реєстру є: 1) забезпечення єдиного обліку осіб, які вчинили корупційні правопорушення; 2) забезпечення в установленому порядку проведення спеціальної перевірки відомостей про осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 3) аналіз відомостей про осіб, які вчинили корупційні правопорушення, для визначення сфер державної політики та посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, з найбільшими корупційними ризиками; 4) забезпечення проведення звірки переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, з відомостями, що містяться в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення, в порядку, визначеному чинним законодавством. Підставою для внесення до Реєстру відомостей про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, є: 1) електронна копія рішення суду, яке набрало законної сили; 2) завірена в установленому порядку паперова копія наказу про накладення або зняття дисциплінарного стягнення. Реєстратор вносить до Реєстру відомості в день отримання електронної копії рішення суду, завіреної паперової копії наказу про накладення чи зняття дисциплінарного стягнення або наступного робочого дня. Відомості з Реєстру надають у вигляді витягу з Реєстру та інформаційної довідки [38]. Безоплатний цілодобовий доступ до відомостей з Реєстру здійснюється через офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України шляхом пошуку і перегляду такої інформації про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення: 1) прізвище, ім'я, по батькові; 2) місце роботи, посада на час вчинення корупційного правопорушення; 3) склад корупційного правопорушення; 4) вид покарання (стягнення); 5) спосіб вчинення дисциплінарного проступку; 6) вид дисциплінарного стягнення. - вимоги щодо прозорості та доступу до інформації.